

Nr 62.

Godkänd i första kammaren den 24 mars 1922.
Godkänd i andra kammaren den 24 mars 1922.

*Riksdagens skrivelse till Konungen angående kraftstationen vid
Lilla Edet.*

(Statsutskottets utlåtande nr 17 A, punkt 17.)

Till Konungen.

Uti det vid statsverkspropositionen till innevarande riksdag under rubrik »utgifter för kapitalökning, Bil. 1» fogade statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 7 januari 1922 (sid. 118—120) har departementschefen till behandling upptagit frågan om anslag till kraftstationen vid Lilla Edet. Därvid återgives till en början vattenfallsstyrelsens i skrivelse till Eders Kungl. Maj:t den 27 september 1921 i ämnet gjorda framställning, så lydande:

»Till den pågående utbyggnaden av kraftstationen vid Lilla Edet hava hittills av riksdagen beviljats följande anslag:

	Riksst	Tilläggsst	Summa
För år 1918	—	700,000	700,000
» 1919	2,550,000	—	2,550,000
» 1920	2,000,000	—	2,000,000
» 1921	—	—	—
» 1922	2,500,000	—	2,500,000
Summa kronor	—	—	7,750,000

Arbetena hava under senaste året fortgått efter den arbetsplan, enligt vilken kraftstationen beräknades bliva färdigställd i slutet av år 1923 eller början av år 1924.

Fångdammen omkring arbetsplatsen för maskinstationen är numera fullt iordningställd, och området innanför densamma torrlagt. Betongarbetena för den permanenta dammbyggnaden äro i huvudsak slutförda. Sedan dessa blivit avslutade, återstå för denna del av byggnaden endast anskaffande av luckor med spel samt mindre kompletteringar. Schaktnings- och bergsprängningsarbetena för maskinstation och fördelningsbassäng hava fortgått.

Kostnaderna för den första utbyggnaden, omfattande tre maskinaggregat om sammanlagt 30000 hästkrafter, hava i vattenfallsstyrelsens skrivelse den 29 september 1920 vad beträffar vatten- och husbyggnader uppgivits till sammanlagt 9,400,000 kronor, vartill för turbiner och elektrisk utrustning beräknades komma 9,900,000 kronor eller sammanlagt 19,300,000 kronor. På grund av den inträdda sänkningen i prisnivån kunna kostnaderna för återstående arbeten numera beräknas bliva lägre. Sålunda torde sammanlagda kostnaderna för vatten- och husbyggnader med nu gällande arbetslöner och materialpris belöpa sig till 9,100,000 kronor och kostnaderna för den maskinella utrustningen, såvitt nu kan bedömas, till omkring 7,500,000 kronor.

En förutsättning för att kraftstationen i enlighet med den hittills följda arbetsplanen skall kunna tagas i bruk vid årsskiftet 1923—1924 är, att de första turbinerna beställas redan i slutet av år 1921. Förberedelser härtill äro också vidtagna i så måtto, att på grundval av utarbetade programhandlingar förfrågningar rörande turbinleveransen utsänts till större in- och utländska verkstäder.

Såsom redan i inledningen närmare berörts, mana emellertid de nuvarande ekonomiska förhållandena till den största försiktighet vid utbyggandet av nya kraftstationer. Kraftavsättningen inom området för Trollhätte kraftverk har i betydlig grad minskats, i det att icke blott antalet nytillträdande kraftabbonnenter nedgått, utan även förmärkts en avsevärd minskning av kraftkonsumtionen från förutvarande abonnenter. Då därtill kommer, att tidpunkten för påbörjandet av elektrifieringen av statsbanan Stockholm—Göteborg, för vilken kraftbehovet varit avsett att till stor del fyllas från Lilla Edets kraftstation, ännu icke blivit bestämd, och avsättningen för det nya krafttillskott, som genom anläggningen vinnes, alltså måste anses ganska oviss, finner vattenfallsstyrelsen avgörande skäl tala för att anläggningens färdigställande tillsvidare uppskjutes, intill dess möjlighet erhållits för en skäligen förräntning av anläggningskostnaden.

Att omedelbart avbryta arbetena låter sig dock icke med fördel göra på grund av den risk och de dryga underhållskostnader under uppehållstiden, som bibehållandet av den stora provisoriska, av trä utförda fångdammen skulle medföra. Av denna anledning är det lämpligare att, innan arbetena avbrytas, först färdigställa sådana delar av maskinstationens grundläggning, som ovillkorligen måste utföras, för att göra fångdammen överflödigt och därefter riva densamma. Dessa arbeten kunna med bibehållande av ungefär nuvarande arbetsstyrka beräknas bliva färdiga mot slutet av år 1922.

Det bör i detta sammanhang dock framhållas, att arbetenas avbrytande, även oavsett kostnaderna under själva uppehållet, ränteförluster o. d., nödvändiggör vissa anordningar och försiktighetsmått, som icke vore behöfliga vid utförande i ett sammanhang och sålunda medföra en direkt ökning av den totala anläggningskostnaden. Detta tillskott beräknas vid nuvarande prisnivå till omkring 425,000 kronor.

Sammanlagda kostnaderna för redan utförda arbeten och för sådana, som

enligt vad nyss anförts böra utföras, innan arbetet kan nedläggas, beräknas uppgå till 5,500,000 kronor. Av de medel, 7,750,000 kronor, som av riksdagen anvisats för Lilla Edets kraftstationsbyggnad, skulle sålunda 2,250,000 kronor återstå vid 1922 års slut. För underhåll av utförda anläggningar, pumpningskostnader m. m. bör dock för första hälften av 1923 reserveras ett belopp av 50,000 kronor. Ytterligare anslag för fortsatt underhåll komma givetvis även att krävas under de följande åren, men oavsett detta skulle återstående medel, 2,200,000 kronor, bliva disponibla.

Vattenfallsstyrelsen anser sig sålunda icke under nu rådande förhållanden böra föreslå Kungl. Maj:t att av riksdagen begära ytterligare anslag till fortsättandet av Lilla Edets kraftverksbyggnad.

Emellertid vill styrelsen icke underlåta att samtidigt framhålla de olägenheter, som kunna väntas uppstå genom arbetenas avbrytande. Enligt det föregående skulle arbetena vid Lilla Edet tillsvidare upphöra med utgången av år 1922. Ungefär vid samma tid torde byggnadsarbetena för genomförandet av profilregleringen av Göta älv mellan Trollhättan och Vargön vara färdiga. Då några ytterligare byggnadsarbeten för vattenfallsstyrelsens räkning icke för närvarande äro avsedda att inom de närmaste åren igångsättas i Trollhättan eller i dess närhet, synes det bliva nödvändigt att ungefär samtidigt avskeda en sammanlagd arbetsstyrka av omkring 400 man. Det torde knappast vara sannolikt, att vid nämnda tidpunkt annat liknande arbete, t. ex. vid enskilda byggnadsföretag, står till buds, varför det kan befaras, att arbetslöshet inträder med åtföljande nationalekonomiska olägenheter och lidanden för dem, som därav drabbas. Även från vattenfallsstyrelsens egen synpunkt innebär avskedandet av den dugliga och med styrelsens arbeten väl förtrogna arbetarstam, som under årens lopp samlats, en betydande olägenhet genom därmed följande svårigheter att vid framtida återupptagande av arbetena åter erhålla lämplig personal.

Måhända kunna förhållandena inom kort ändra sig därhän, att industriens kraftbehov åter tillväxer, och i sådant fall är det givetvis önskvärt, att tillgång på elektrisk kraft finnes för behovets fyllande.

Skulle Kungl. Maj:t eller riksdagen på sådana grunder finna skäligt, att byggnadsarbetet vid Lilla Edet bör kontinuerligt fortsättas, anser vattenfallsstyrelsen emellertid nödvändigt, att en avsevärd del av kostnaderna därför bestridas av sådana medel, som icke skola förräntas av den färdiga anläggningens inkomster, exempelvis genom bidrag av anslagsmedel till arbetslöshetens bekämpande.»

Efter att hava omförmålt, hurusom vattenfallsstyrelsen, sedan framställning inkommit från ett möte i Lilla Edet om arbetenas fortsättande, i den 5 december 1921 avgivet utlåtande tillstyrkt, att arbetena fortsattes under förutsättning *dels* att anslagsmedel, som icke behövde av företaget förräntas, ställdes till styrelsens förfogande för ändamålet i erforderlig omfattning, *dels* att uppgörelse om maskinleveranser kunde ske till skäliga pris och att arbetskostnaderna kunde reduceras till sådan höjd, som svarade mot arbetets natur av nödhjälpsarbete, anför departementschefen för egen del följande:

»Som styrelsens yttrande ger vid handen, har en väsentlig nedgång inträffat i kraftavsättningen inom området för Trollhätte kraftverk. Detta

har medfört, att det måste anses ovisst, när det ytterligare krafttillskott, som skulle vinnas genom Lilla Edets kraftstation, kan bliva erforderligt. Att vid sådant förhållande fortsätta arbetena å kraftstationen med anlåtande endast av medel, som skola av statens vattenfallsverk förräntas, anser jag mig ej kunna förorda. Då härtill kommer, att betydande belopp återstå å hittills för ändamålet anvisade anslag, torde äskande av ytterligare anslag i förevarande ordning ej böra ifrågasättas. Emellertid är jag ej heller för närvarande beredd tillstyrka, att arbetena skola helt nedläggas. På sätt jag inledningsvis betonat, torde det nämligen med ganska stor sannolikhet kunna antagas, att, så snart en förändring till det bättre av konjunkturerna inträder, anläggningen ifråga måste fullbordas för tillgodoseende av landets kraftbehov. Härvid må även framhållas, att planen för företaget påverkas av tidpunkten för påbörjandet av elektrifieringen av statsbanelinjen Stockholm—Göteborg, vilken sistnämnda fråga som bekant för närvarande befinner sig i ett svävande läge. Med den utveckling, förhållandena tagit på arbetsmarknaden, skulle det i övrigt ur arbetslöshetssynpunkt bliva förbundet med särdeles stora olägenheter, om arbetena under den närmaste tiden komme att avbrytas. Jag finner således starka skäl föreligga att söka möjliggöra arbetenas fortsättande under av vattenfallsstyrelsen angivna förutsättningar. Oöverstigliga hinder härför lära ej heller möta, enär dels en avsevärd del av de av riksdagen för kraftanläggningen anvisade medel som nämnts ännu återstå oförbrukade, dels även betydande belopp av riksdagen torde komma att beviljas till arbetslöshetens bekämpande, så att arbetenas bedrivande torde kunna i större omfattning ske med bidrag av dylika medel. Med hänsyn till ovissheten om när kraften kan komma till användning torde emellertid arbetena ej böra forceras utan bedrivs endast i en långsam takt. Om så sker, synas mig erforderliga belopp kunna ställas till förfogande, för att arbetena å kraftanläggningen må kunna fortgå intill 1923 års riksdag. Med hänsyn till vad jag nu anfört anser jag mig ej kunna förorda, att någon del av de för anläggningen redan anvisade medlen för närvarande tagas i anspråk för annat ändamål.»

Jämväl i den till innevarande riksdag avlåtna propositionen nr 11 angående anslag för bekämpande av arbetslösheten har förevarande fråga blivit berörd i så måtto, att däri omförmäles, hurusom bland de statsbeställningar, som av vederbörande verk och myndigheter föreslagits böra göras för att till beredande av arbetstillfällen stödja den enskilda industrien, ingår av vattenfallsstyrelsen föreslagen beställning å materiel till kraftstationen vid Lilla Edet för ett belopp av 4,500,000 kronor. Beträf-

fande de grunder som böra följas i avseende å anlitande av olika slags medel för dessa statsbeställningar anför departementschefen till det vid nu ifrågavarande proposition fogade statsrådsprotokollet följande:

»I fråga om beställningar, gjorda av andra statsinstitutioner än kommunikationsverken, synes böra så förfaras, att de erforderliga medlen i sin helhet utgå från det allmänna arbetslöshetsanslaget. För detta ändamål torde, såvitt nu kan bedömas, böra beräknas ett belopp av 5,000,000 kronor.

För kommunikationsverken, varmed jag i detta sammanhang förstår telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, göra sig i fråga om beställningarna från den enskilda industrien enahanda synpunkter gällande som beträffande andra för dessa verks räkning utförda nödhjälpsarbeten. Ur ren affärssynpunkt kan verkställandet redan nu av ifrågavarande beställningar och arbeten i allmänhet ej anses motiverat. Å andra sidan kan det dock icke anses rimligt, att nämnda verk skulle tillgodonjuta den förmån, som sådana arbeten, nu eller framdeles, representera för dem, utan att någon del av motsvarande värde komme att för framtiden belasta det i affärsföretaget nedlagda kapital, som skall förräntas. Med hänsyn härtill har den principen varit under övertvägande, att avgörande beträffande frågan om det belopp, som bör påföras det ifrågavarande affärsverkets kapital, skulle fattas först vid den tidpunkt, då verket ansåge sig ur affärssynpunkt hava behov av beställningens eller arbetets utförande. Olika förslag huru i sådant hänseende bokföringsmässigt borde förfaras hava avgivits av riksräkenskapsverket. Efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet har jag dock kommit till den uppfattningen, att, om möjligt, redan i Kungl. Maj:ts beslut om anvisande av medel för de olika beställningarna eller arbetena skall fastställas, med vilket belopp det ifrågavarande verkets kapital bör av sådan anledning belastas och vilket belopp skall utgå av det allmänna arbetslöshetsanslaget. Framhållas må även, att denna princip hittills blivit följd, då kostnaderna för vissa arbeten, undantagsvis även beställningar, bestritts med anlitande dels av det på 1921 års tilläggsstat under »utgifter för kapitalökning» beviljade anslaget för arbeten vid vissa av kommunikationsverken för bekämpande av arbetslösheten, dels ock av det allmänna arbetslöshetsanslaget.

Chefen för kommunikationsdepartementet har för mig framhållit, att det för den affärsmässiga skötseln av kommunikationsverken måste anses vara av stor betydelse, att å verkens kapital vid ovan nämnda fördelning ej påføres större belopp än som ur rent affärsmässiga synpunkter kan anses skäligt, varvid hänsyn måste tagas ej endast till den

ytterligare nedgång i prisnivån, som kan förväntas, utan även till de ränteförluster, som verken åsamkas genom att nödgas tidigare än eljest skulle varit fallet utföra arbetena. Till hans uppfattning om vad sålunda bör iakttagas kan jag ansluta mig.

Det belopp, som för beställningar och arbeten för kommunikationsverken skulle utgå från det allmänna arbetslöshetsanslaget; har — med hänsyn jämväl till att vissa av dessa arbeten såsom likställda med vanliga nödhjulsarbeten torde kunna bliva delaktiga i de för sistnämnda arbetens finansiering avsedda medlen — beräknats till 10,000,000 kronor.»

Slutligen har riksdagens vederbörande utskott från vattenfallsstyrelsen på begäran fått mottaga vissa ytterligare uppgifter i saken och kostnadsberäkningar, innefattade i en den 4 mars 1922 avgiven promemoria, varav riksdagen ansett sig här böra intaga följande:

»De arbeten, som hittills blivit utförda, äro huvudsakligen rivning av förutvarande fabriksbyggnader, bortmuddring av sten och pinno å platsen för kraftstationen, byggandet av en mycket lång och djup fångdamm kring hela byggnadsplatsen, bergsprängning inom det därigenom torrlagda schaktet samt utförandet av det murverk, som utgör gräns mot älven för tilloppskanalen mellan regleringsdamm och kraftstation. Kostnaden härför belöper f. n. å c:a 3.5 mill. kr.

För arbetenas fortsatta bedrivande kan antingen tillämpas det arbetssätt som föreslogs i Vattenfallsstyrelsens und. skrivelse den 27 sept. 1921, här benämnt *Alt. I*, varigenom arbetena skulle nedläggas sedan man dessförinnan bl. a. utfört sådana delar av kraftstationens grundläggning och omslutande murverk, att den stora fångdammen kunde rivas. Totalkostnaden för anläggningen vid ett sådant avbrott beräknades i sept. 1921 till 5.5 mill. kr., men kan på grund av därefter skedd prissänkning f. n. kalkyleras till c:a 5.2 mill. kr.

Då emellertid Kungl. Maj:t ansett ett fortsättande av arbetena önskvärt med hänsyn till arbetslösheten, har Vattenfallsstyrelsen verkställt nya kalkyler över totalkostnaden för anläggningens omedelbara fullbordan, vilket kan ske på omkring 2 år. Vid detta arbetssätt, som här benämnes *Alt. II*, skulle i första utbyggnaden installeras 3 st. vertikala maskiner om vardera 10,000 hkr., d. v. s. tillsammans 30,000 hkr. Kostnaden för en sådan anläggning har vid olika tidpunkter beräknats sålunda:

	i sept. 1920.	i sept. 1921.	*i febr. 1922
	Mill.	Mill.	Mill.
Vatten- o. husbyggnader	9.40	9.10	8.80
Maskiner	9.90	7.50	5.05
Summa kronor	19.80	16.60	13.85

Om *alt. I* följes, måste den nuvarande arbetsstyrkan c:a 155 man minskas till 50 man, vilken arbetsstyrka kan bibehållas till omkring 1 november 1922, då det omslutande murverket torde bliva färdigt, varefter arbetet å platsen helt nedlägges.

Enligt *alt. II* kan arbetsstyrkan å platsen ökas till 200 man i april månad och denna arbetsstyrka erfordras även i genomsnitt under de 2 år, som åtgå för utbyggandet av anläggningen i dess första skede med maskiner om tillsammans 30,000 hkr.

I enlighet med P. M. av den 20 febr. 1921 beträffande de arbetstillfällen, som härigenom skulle beredas, kan antagas att å platsen samt å mekaniska verkstäder, förädlingsindustrier etc. skulle åtgå *c:a* 680,000 dagsverken för utförandet av de återstående arbetena med kraftstationen vid Lilla Edet, men att då hela anläggningen kunde utföras av svenska arbetare och med användande huvudsakligen av svenska materialier och maskiner, därutöver en stor mängd dagsverken skulle åtgå inom indirekta verksamhetsområden såsom för affärsanställda, skogs- och transportarbetare m. fl.

Då, såsom nedan säges, Vattenfallsstyrelsen för att omedelbart kunna fortsätta anläggningen behöver avsevärda belopp av arbetslöshetsmedel (= skattemedel), har styrelsen tänkt sig, att vid dessa arbeten tillämpa *en lägre lönenivå* än vid arbeten, som drivas utan bidrag av dylika medel. Såsom lämplig skillnad har man tänkt sig *c:a* 20 %, varigenom vid nuvarande indextal och läge å arbetsmarknaden en grovarbetarelön i Lilla Edet av 75 öre pr tim. skulle tillämpas mot normalt 97 öre. Arbetena skulle dock som förut drivas på ackord, varvid medelinkomsten pr arbetsdag vid nuvarande prisnivå beräknas bliva 7 å 8 kr. I samma mån som den allmänna lönenivån förändras, skulle även dessa löner jämkas.

Anbudssummorna *maskiner* torde i genomsnitt utgöra 1.5 å 1.6 gånger billigaste fredspris, vilket måste anses fullt acceptabelt, då nuvarande prisnivå kan anses utgöra 1.8 å 2.0 gånger fredsprisnivån. Därav följer, att maskinleverantörerna måste vara mycket sparsamma beträffande såväl administration som materialköp och arbetskostnader för att utan förlust kunna fullgöra sina åtaganden.

I fråga om samtliga anläggningskostnader ligger det givetvis i Vattenfallsstyrelsens intresse att söka i möjligaste mån minska dem för att möjliggöra en skäligen förräntning. Man torde därför kunna antaga, att anläggningens fortsättande ej kommer att ske på sådant sätt, att den skulle medverka till att vidmakthålla en högre prisnivå än som kan anses motsvara ett sunt näringsliv.

Trots den starka ovan angivna nedgången i totalkostnader från i september 1920 till nu anser sig Vattenfallsstyrelsen på grund av den starka depressionen, som jämväl i hög grad försvårar kraftavsättning till vinstgivande pris, icke kunna tillstyrka anläggningens omedelbara fortsättande, utan att ett belopp av 3.5 mill. kr. av arbetslöshetsmedel ställes till styrelsens förfogande. Anläggningskostnaden 13.85 mill. skulle härigenom av Vattenfallsstyrelsen kunna nedskrivs till 10.35 mill., å vilket belopp skäligen förräntning torde kunna förväntas. Vattenfallsstyrelsen har därvid förutsatt, att järnvägslektrifieringen Stockholm—Göteborg och däremot svarande energileverans skall komma till stånd utan längre dröjsmål, sedan prisnivån stadgat sig och näringslivet börjat återhämta sig.

För de olika budgetåren fördela sig anslagsbehoven enl. *alt. II* sålunda:

t. o. m. 1921	3.5
år 1922	5.25
$\frac{1}{11}$ — $\frac{30}{100}$ 1923	2.50
$\frac{1}{7}$ 1923— $\frac{30}{100}$ 1924	2.60
	<hr/>
	Summa 13.85

Hittills äro anslagna 7.75 mill. för Lilla Edetstation. Anslagens fördelning mellan låne- och skattemedel kunde lämpligen ske sålunda:

	Lånemedel	Skattemedel	Summa
t. o. m. 1921	3.50	—	3.50
för år 1922	1.75	3.50	5.25
för $\frac{1}{1}$ — $\frac{80}{100}$ 1923	<u>2.50</u>	—	2.50
för $\frac{1}{7}$ 1923— $\frac{80}{100}$ 1924	2.60	—	2.60
	Summa kr. 10.35	3.50	13.85

Då anslagsbehovet av lånemedel t. o. m. 1:sta halvåret 1923 är täckt av redan anvisade medel, erfordras intet anslag å kapitalökning av 1922 års riksdag, varemot nödhjälpsmedel till ett belopp av 3.5 mill. böra ställas till förfogande för denna anläggning under år 1922. Det bör anmärkas, att det belopp om 4.5 mill. kr., som är uppgivet å sid. 31 i Kungl. Maj:ts proposition nr 11 om arbetslöshetsanslagen för materiel till kraftstationsarbeten vid Lilla Edet, avsåg det belopp, vartill kostnaden för maskiner då beräknades uppgå, om 2 st. maskinaggregat omedelbart skulle beställas. Av denna kostnad var endast en del avsedd att bestridas av skattemedel, enär givetvis det bidrag av skattemedel, som Vattenfallsstyrelsen anser oundgängligt för anläggningens fortsättande, bör fördelas mellan kostnaderna för såväl vatten- och husbyggnader som för maskinell utrustning.

Med anledning av att, enligt vad riksdagen inhämtat, det är av största betydelse ur synpunkten av arbetets planläggning att avgörande snarast möjligt träffas, huruvida detsamma nu skall avbrytas eller fortsättas i huvudsaklig överensstämmelse med hittills följd plan, har riksdagen, oaktat det nära samband frågan äger med spörsmålet om åtgärder för arbetslöshetens bekämpande och att däruti måhända kunnat ligga anledning till att uppskjuta frågan till den slutliga behandlingen av Eders Kungl. Maj:ts proposition nr 11, likväl ansett sig böra redan nu uttala sig i ämnet, i trots av att något Eders Kungl. Maj:ts förslag härutinnan icke blivit riksdagen förelagt.

Vid den prövning riksdagen sålunda nu underkastat frågan, har riksdagen i likhet med departementschefen kommit till det resultat att arbetena lämpligen böra fortsättas och avslutas i normal ordning. Visserligen måste det betraktas såsom en principiell oegentlighet att, på sätt av vattenfallsstyrelsens uttalanden framgår, den för anläggningens fullbordande beräknade kostnaden, 13.85 miljoner kronor, icke kan antagas — med den avsättning å elektrisk energi, som under de närmaste åren kan förväntas — komma att bliva på ett tillfredsställande sätt förräntad, men denna olägenhet anser riksdagen uppvägas av de fördelar arbetenas fortsättande erbjuda i form av möjlighet såväl för styrelsen att under en

avsevärd tid framåt i sin tjänst kunna bibehålla och sysselsätta en erfaren och yrkesskicklig arbetarestam på omkring 200 personer som ock för de enskilda industriföretag, hos vilka materiellbeställningarna komma att placeras, att bereda arbetstillfällen åt vid dessa industrier anställda arbetare.

Härjämte har beträffande särskilt förhållandena vid Lilla Edet från vederbörande kommun för riksdagens vederbörande utskott framhållits det bekymmersamma läge, vari kommunen kommit genom att statsverket efter inköp av Lilla Edets Pappersbruks Aktiebolag tillhöriga fabriker och vattenfall nedlagt bruksdriften och rivit fabriksbyggnaderna för vattenfallets utbyggande — en åtgärd, varigenom såväl allra största delen av den vid pappersbruket anställda arbetarestammen av omkring 600 man blivit arbetslös som ock kommunen lidit en ytterst kännbar minskning i sin skatteinkomst; och ansåge kommunen därför att dess ekonomiska läge förtjänade största hänsyn från statsmakternas sida. Riksdagen har funnit de av kommunen sålunda framförda synpunkterna icke kunna fränkännas ett visst fog. Även om riksdagen givetvis måste ställa sig avvisande till tanken att statsverket i allmänhet skulle skäligen vara pliktigt att i större eller mindre grad hålla vederbörande kommuner skadeslösa för de olägenheter av en eller annan art som i fall sådana som det förevarande kunna för dem uppkomma, har riksdagen å andra sidan icke kunnat undgå att finna, att i det föreliggande särskilda fallet omständigheterna tala för att icke staten bör genom att nu avbryta utbyggandet av kraftstationen öka de ekonomiska svårigheter vari kommunen, åtminstone delvis genom statens egna åtgärder, befinner sig. Riksdagen har alltså härutinnan funnit ett ytterligare skäl för sin åsikt att arbetena nu böra fortsättas.

Beträffande materiellbeställningarna vill riksdagen framhålla angelägenheten av att så stor del som möjligt av maskiner och därför erforderlig materiell må tillverkas inom landet, och att alltså endast där sådant oundgängligen är av nöden den svenska leverantören överlåter en del av beställningen på utländsk firma. I detta sammanhang har riksdagen, som inhämtat, att för närvarande provningar pågå för utexperimenterande av den för kraftstationen lämpligaste turbintypen, likaledes velat framhålla nödvändigheten av att man icke av hänsyn till arbetenas fortskyndande avslutar beställningar eller eljest vidtager åtgärder, som föregripa ifrågavarande undersökningars resultat.

I avseende å de löner, som skola betalas vid arbetena å Lilla Edet, har vattenfallsstyrelsen tänkt sig en lägre lönenivå än som skulle ifrågakomma, om arbetet bedreves i vanlig ordning. Då det ifrågavarande

arbetet till väsentlig del har karaktären av nödhjälpsarbete, synes det riksdagen skäligt att även en viss reduktion i arbetslönen äger rum. Ett dylikt förfarande står också i överensstämmelse med de grunder för utmätande av lönerna vid kommunikationsverkens arbeten för bekämpande av arbetslösheten, som av departementschefen i propositionen nr 158 vid 1921 års riksdag angåvos. Departementschefen uttalade nämligen såsom sin åsikt i frågan att i de fall, där arbetena i avsevärd grad kunde betraktas såsom nödhjälpsarbeten, torde, liksom vid övriga sådana arbeten i regel plägade ske, lägre arbetslöner än de i allmänhet vid verkens byggnader gällande böra tillämpas, ehuru frihet borde finnas att laga efter omständigheterna. Detta departementschefens uttalande lämnades av riksdagen utan erinran.

Såsom ovan nämnts, beräknar vattenfallsstyrelsen totalkostnaden för anläggningen i fullbordat skick till 13.35 miljoner kronor. Av hänsyn till den motsedda omöjligheten att förränta detta kapital ifrågasätter styrelsen nu, att endast ett belopp av 10.35 miljoner kronor skall utgå av lånemedel såsom utgift för kapitalökning, under det att återstoden, 3.5 miljoner kronor, skulle anvisas av arbetslöshetsanslaget, d. v. s. av andra statsinkomster än lånemedel. I anslutning härtill skulle anläggningens värde i räkenskapen endast upptagas till ett belopp motsvarande berörda av lånemedel däri nedlagda kapital, 10.35 miljoner kronor. Med hänsyn till den ståndpunkt riksdagen, enligt vad här ovan närmare utvecklats, intager till frågan om arbetenas fortsättande i trots av att en tillfredsställande avkastning av anläggningen icke under de närmaste åren torde kunna beräknas och då, såsom riksdagen jämväl förut framhållit, arbetena till avsevärd del kunna betraktas såsom nödhjälpsarbeten, har riksdagen för sin del intet att erinra mot att en del av kostnaden bestrides av arbetslöshetsmedel. Det i sådant avseende föreslagna beloppet, 3.5 miljoner kronor, finner riksdagen lämpligt avvägt. Detta belopp jämte vad som finnes odisponerat, omkring 2.5 miljoner kronor, av de för anläggningen redan beviljade anslagen av lånemedel, 7.75 miljoner kronor, beräknas förslå för arbetenas bedrivande t. o. m. den 30 juni 1923. Något särskilt anslag för ändamålet skulle således icke behöva av innevarande riksdag beviljas.

En sammanfattning av det ovan anförda giver alltså vid handen, att enligt riksdagens mening hinder ej bör möta för Eders Kungl. Maj:t att vidtaga nödiga anordningar för fortsättande av arbetena med utbyggande av kraftstationen vid Lilla Edet samt att för sådant ändamål disponera dels ännu oanvänd del av de för berörda ändamål redan beviljade medel, dels ock intill ett belopp av högst 3.5 miljoner kronor av de medel, som innevarande riksdag i anledning av Eders Kungl. Maj:ts pro-

position nr 11 anvisat eller kan komma att anvisa för arbetslöshetens bekämpande.

Denna riksdagens uppfattning av förevarande fråga har riksdagen härigenom velat bringa till Eders Kungl. Maj:ts kännedom.

Stockholm den 24 mars 1922.

Med undersåtlig vördnad.
